

การพูดโต้วาที

การโต้วาที

การโต้วาที เป็นการอภิปรายอย่างหนึ่ง โดยผู้อภิปรายใช้วาทศิลป์ของตน โนมน้าวใจผู้ฟังคล้อยตามและใช้เหตุผลหักล้างเอาชนะฝ่ายตรงข้าม

การโต้วาที เป็นการฝึกให้ผู้พูดมีน้ำใจเป็นนักกีฬา รู้จักแพ้ชนะ รับฟังเหตุผลจากผู้อื่น ฝึกปฏิภาณไหวพริบให้เฉียบแหลม แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี ทั้งยังให้ความบันเทิง และเนื้อหาสาระแก่ผู้ฟังด้วย

องค์ประกอบของการโต้วาที ได้แก่

๑. ผู้โต้วาที ประกอบด้วย ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายเสนอและฝ่ายค้าน แต่ละฝ่ายจะมีหัวหน้าฝ่ายละ ๑ คน และมีลูกทีมฝ่ายละ ๒-๓ คน

๒. ญัตติ คือ หัวข้อในการโต้วาที ญัตติที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

๒.๑ ให้ความรู้และเพิ่มพูนสติปัญญา เช่น ศรีปราชญ์เป็นกวีดีเด่นกว่าสุนทรภู่ ญัตตินี้ผู้พูดต้องยกผลงานตัวอย่างบทประพันธ์ เนื้อหา เพื่อหักล้างอีกฝ่ายหนึ่ง ทำให้ผู้ฟังได้ความรู้

๒.๒ ญัตติต้องไม่เป็นเรื่องที่จับประเด็นยาก ทำให้การโต้วาทีหลงทิศทาง เช่น “ผ้าถุงของไทยดีกว่ากระโปรงฝรั่ง” ควรตั้งใหม่เป็น “วัฒนธรรมไทยดีกว่าวัฒนธรรมตะวันตก” จะเห็นว่าญัตติใหม่มีแง่มุมในการแสดงความคิดเห็นได้มากกว่า

๒.๓ เป็นเรื่องที่สังคมส่วนใหญ่สนใจ เช่น “การพัฒนาชนบทสำคัญกว่าการพัฒนาตัวเมือง” “สินค้าถูกดีกว่าค่าแรงเพิ่ม” “เกิดเป็นหญิงแท้จริงแสนลำบาก เกิดเป็นชายยิ่งลำบากกว่าหลายเท่า”

๒.๔ เป็นเรื่องเกี่ยวกับหลักวิชาการต่าง ๆ เช่น “ประเทศอุตสาหกรรมดีกว่ประเทศเกษตรกรรม”

๒.๕ เป็นเรื่องเกี่ยวกับนโยบาย เช่น “เพศศึกษาช่วยป้องกันเอดส์ได้จริงหรือ”

๒.๖ เป็นเรื่องเกี่ยวกับคุณค่าต่าง ๆ เช่น คุณค่าในการส่งเสริมวัฒนธรรม ได้แก่ “การดำเนินชีวิตอย่างไทยไทยดีกว่าอย่างตะวันตก” คุณค่าทางค่านิยม ได้แก่ “สินค้าไทยดีกว่าสินค้าต่างประเทศ”

๒.๗ เป็นเรื่องเกี่ยวกับข้อเท็จจริง เช่น “คนอ้วนตายด้วยโรคมามากกว่าคนผอม”

๒.๘ เป็นเรื่องที่ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงาม และไม่เป็นภัยต่อสังคม

ญาติที่มีเนื้อหาครอบคลุม มีแง่มุมให้โต้วาทีได้มากย่อมเป็นญาติที่ดี

๓. ประธานหรือผู้ดำเนินการโต้วาที

๔. ผู้จับเวลา ส่วนใหญ่ประธานเป็นผู้จับเวลาเอง

๕. กรรมการตัดสิน อาจมีผู้ทรงคุณวุฒิเป็นกรรมการ หรือฟังจากเสียงปรบมือของผู้ฟัง

หน้าที่และบทบาทของผู้เกี่ยวข้องกับการโต้วาที

๑. ประธานหรือผู้ดำเนินการโต้วาที ทำหน้าที่ดังนี้

๑.๑ กล่าวนำ ชี้แจงถึงญาติ อธิบายระเบียบการในการโต้วาที

๑.๒ แนะนำผู้โต้วาทีทั้งสองฝ่ายว่าเป็นใคร มีความรู้ความสามารถอย่างไร ถ้ามีคณะกรรมการให้คะแนน และผู้จับเวลาก็ต้องแนะนำด้วย

๑.๓ เชิญฝ่ายเสนอและฝ่ายค้านสลับกันพูดตามลำดับ

๑.๔ กรณีที่ไม่มีกรรมการจับเวลา ประธานต้องจับเวลาด้วย

๑.๕ รวบรวมคะแนนจากคณะกรรมการเพื่อประกาศผล ถ้าไม่มีคณะกรรมการ อาจขอคะแนนจากเสียงปรบมือของผู้ฟัง

๑.๖ กล่าวคำส่งท้ายการโต้วาที

ข้อควรคำนึงในการทำหน้าที่ประธาน

ประธานควรทำหน้าที่อย่างเป็นกลาง ไม่ลำเอียงเข้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ไม่ควรกล่าวยาวจนเกินไป เพราะจะทำให้ผู้ฟังเบื่อ ควรกระตุ้นให้ผู้ฟังตั้งใจฟังการโต้วาที

๒. ผู้จับเวลา อาจเป็นบุคคลอื่นหรือประธานก็ได้ ปกติจะให้สัญญาณล่วงหน้าก่อนหมดเวลาประมาณ ๑ นาที และให้สัญญาณอีกครั้งเมื่อหมดเวลา

๓. กรรมการตัดสิน คณะกรรมการตัดสินต้องมีจำนวนเป็นคี่ เช่น ๓ ๕ ๗ ๙ เพราะถ้าเป็นจำนวนคู่อาจให้คะแนนเท่ากัน ทำให้ผลตัดสินไม่รู้ผลการแพ้ชนะ ผู้เป็นกรรมการตัดสินจะต้องมีความรู้ในญัตติที่โต้วาทีเป็นอย่างดี มีความเที่ยงธรรม ยุติธรรม ฟังเหตุผลและวาทศิลป์ของแต่ละฝ่าย จึงสามารถตัดสินให้คะแนนแก่ฝ่ายใด

๔. ผู้โต้วาที มีหน้าที่และบทบาท คือ

๔.๑ หัวหน้าฝ่ายเสนอ ประธานเชิญให้หัวหน้าฝ่ายเสนอพูดก่อน หัวหน้าฝ่ายเสนอต้องกล่าวทักทายผู้ฟัง เสนอญัตติ ให้คำนิยามญัตติ (หรือแปรญัตติ) จากนั้นยกประเด็นหรือหาเหตุผลมาสนับสนุนญัตติ ซึ่งอาจเป็นคำกล่าว อุทาหรณ์ สถิติ ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ในการสรุปรวบยอดครั้งสุดท้าย จะต้องสรุปประเด็นสำคัญ เพื่อเสริมญัตติให้หนักแน่น

๔.๒ หัวหน้าฝ่ายค้าน เป็นผู้พูดต่อจากหัวหน้าฝ่ายเสนอ หน้าที่ของหัวหน้าของฝ่ายค้านก็เช่นเดียวกันกับฝ่ายเสนอ คือ กล่าวทักทายผู้ฟัง จากนั้นยกประเด็น เหตุผล อุทาหรณ์ สถิติ ข้อเท็จจริง เพื่อหักล้างญัตติของฝ่ายเสนอ ขณะเดียวกันถ้าหัวหน้าฝ่ายค้านเห็นข้อบกพร่องในการพูดของฝ่ายเสนอ ก็สามารถยกคำพูดที่มีจุดอ่อนนี้มากล่าว ชี้ให้ผู้ฟังทราบว่าข้อบกพร่องตรงไหน ในการกล่าวสรุปรวบยอดครั้งสุดท้าย จะต้องสรุปประเด็นสำคัญเพื่อหักล้างญัตติ

๔.๓ ผู้สนับสนุนฝ่ายเสนอ ผู้สนับสนุนฝ่ายเสนอคนที่หนึ่ง จะพูดต่อจากหัวหน้าฝ่ายค้าน เริ่มต้นด้วยการกล่าวทักทายผู้ฟัง ยกเหตุผลสนับสนุนหัวหน้าฝ่ายเสนอ แย้งหัวหน้าฝ่ายค้าน จากนั้นยกประเด็นขึ้นมาใหม่ ก่อนจบควรสรุปสั้น ๆ

๔.๔ ผู้สนับสนุนฝ่ายค้าน ผู้สนับสนุนฝ่ายค้านคนที่หนึ่ง จะพูดต่อจากผู้สนับสนุนฝ่ายเสนอคนที่หนึ่ง ผู้สนับสนุนฝ่ายค้านคนต่อ ๆ ไป จะพูดสลับกับผู้สนับสนุนฝ่ายเสนอจนครบทุกคน สำหรับการพูด เริ่มด้วยการกล่าวทักทายผู้ชม หาเหตุผลแย้งฝ่ายสนับสนุน และอาจหาประเด็นหรือเหตุผลอื่นเพื่อสนับสนุนฝ่ายค้าน ก่อนจบให้สรุปประเด็นสำคัญ

หน้าที่อื่น ๆ ที่ผู้โต้วาทีต้องคำนึง คือ

๒. รักษาการยาทาในการพุด ไม่พุดส่อเสียดกระทบกระทั่งฝ่ายตรงข้าม ไม่เอาเรื่องส่วนตัวของผู้อื่นมาพุด ควรใช้สรรพนามแทนฝ่ายตรงข้าม เช่น หัวหน้าฝ่าย ผู้สนับสนุนฝ่าย เป็นต้น

๔. พุดให้มีสาระ ไม่เล่นคารมมากจนเกินไป คำนึงถึงประโยชน์ของผู้ฟังให้มากที่สุด

๖. ตรงต่อเวลา ไม่พุดเกินเวลาที่กำหนด

๗. ผู้ฟัง มีหน้าที่ปฏิบัติตนให้เป็นผู้ฟังที่ดี ด้วยการรักษามารยาทในการฟัง

ผู้ฟัง

๒. การเรียงลำดับการพูดและการกำหนดเวลา

ประธานจะเป็นผู้กำหนดลำดับการพูดและกำหนดเวลา โดยอาจมีการกำหนดดังนี้

๑. หัวหน้าฝ่ายเสนอ พุดนาน ๕ หรือ ๘ นาที

๒. หัวหน้าฝ่ายค้าน พุดนาน ๕ หรือ ๘ นาที

๓. ผู้สนับสนุนฝ่ายเสนอกคนที่ ๑ พุดน่าน ๓ หรือ ๕ นาที

๔. ผู้สนับสนุนฝ่ายค้านคนที่ ๑ พุดนาน ๓ หรือ ๕ นาที

๕. ผู้สนับสนุนฝ่ายเสนอคนที่ ๒ พุดนาน ๓ หรือ ๕ นาที

๖. ผู้สนับสนุนฝ่ายค้านคนที่ ๒ พุดนาน ๓ หรือ ๕ นาที

๗. หัวหน้าฝ่ายค้าน (กล่าวสรุป) พุดนาน ๓ หรือ ๕ นาที

๘. หัวหน้าฝ่ายเสนอ (กล่าวสรุป) พุดนาน ๓ หรือ ๕ นาที

ประธานจะเป็นผู้กล่าวเชิญผู้โต้วาทีแต่ละท่าน จนกระทั่งจบการโต้วาที

กลวิธีโต้วาที ได้แก่

๑. หลักฐานอ้างอิง

การโต้วาทีที่ดีจะต้องมีการยกเหตุผล ตัวอย่าง หลักฐาน อุทาหรณ์ คำกล่าว สถิติ ความรู้ ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจได้มาจากหนังสือ บุคคล สื่อมวลชน ฯลฯ ถ้าเป็นหนังสือจะต้องบอกชื่อหนังสือ ผู้แต่ง สำนักพิมพ์ ปีที่พิมพ์ หน้าหนังสือที่เท่าไร (ถ้าระบุถึงบรรทัดยิ่งดี เพราะจะสร้างความเชื่อถือได้ มากขึ้น) ถ้าเป็นบุคคลควรขออนุญาตบุคคลนั้นก่อน ถ้าเป็นสื่อมวลชนควรระบุแหล่ง วันที่ ให้ชัดเจน

๒. การแปรญัตติและการแยกประเด็น

การแปรญัตติเป็นหน้าที่ของหัวหน้าฝ่ายเสนอ หัวหน้าฝ่ายเสนอจึงจำเป็นต้องเข้าใจความหมายของญัตติ เป็นอย่างดี สามารถแยกแยะความหมายของคำทุกคำในญัตติที่เห็นว่าจะทำให้ฝ่ายตนได้เปรียบ ในส่วนของการแยกประเด็นจะต้องแยกแยะเฉพาะประเด็นที่เป็นผลดีในฝ่ายตน และไม่เป็นผลดีกับฝ่ายตรงข้าม จำนวนประเด็นที่แยกแยะควรมี ๓-๔ ประเด็น หรือเท่ากับจำนวนคนพูด เพื่อลูกทีมจะได้พูดไม่ซ้ำกัน สำหรับหัวหน้าฝ่ายค้าน ถ้าเห็นว่าหัวหน้าฝ่ายเสนอแปรญัตติไม่แจ่มชัด หรือไม่ถูกต้อง หรือไม่เป็นผลดี ต่อฝ่ายตน หัวหน้าฝ่ายค้านต้องแปรญัตติใหม่เพื่อให้ฝ่ายตนได้เปรียบ

๓. การหักล้าง

ในขณะที่ฟังอีกฝ่ายหนึ่งพูด จะต้องใช้สมาธิและใช้หลักของหัวใจนักปราชญ์คือ สุ จิ ปุ ลิ (สุ คือ สุต แปลว่า ฟัง, จิ คือ จินต แปลว่า คิด, ปุ คือ ปจจา แปลว่า ถาม, ลิ คือ ลิขิต แปลว่า เขียน) ซึ่งรวมแล้วเป็น ฟัง คิด ถาม เขียน ฟัง หมายถึง ฟังให้ทัน คิด หมายถึง คิดเหตุผลหักล้าง ถาม หมายถึง ถามตนเอง เพื่อหาคำตอบว่าจะพูดแก้อย่างไร เขียน หมายถึง เขียนสิ่งที่คิดได้เพื่อนำไปพูด การเขียนควรเขียนสั้น ๆ ไม่ควรถามหรือพูดคุยกับเพื่อน

การพูดห้กล้าง ควรพูดในประเด็นที่ห้กล้างได้ เทคนิคการห้กล้าง ได้แก่

๓.๑ วิธีห้กล้างตรง โดยจับคำพูดที่ฝ่ายตรงข้ามพูดผิดพลาด เช่น ฝ่ายตรงข้าม เสนอญัตติว่าอยู่ชนบทดีกว่าในเมือง แต่พูดว่า ชนบทอยู่ไกลจากความเจริญทางวัตถุ ซึ่งเราสามารถห้กล้างได้ว่า ความเจริญที่เข้าไปไม่ถึงทำให้เกิดอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สิน โจร ขโมยมีมาก เจ็บไข้ได้ป่วยก็หาหมอยาก จะหาของกินก็ลำบากเหลือเกิน

๓.๒ วิธีห้กล้างตาม เป็นวิธีการพูดคล้ายตามก่อนแล้วห้กลับมกล้างภายหลัง เช่น พูดในญัตติว่าเดินทางในเมืองหลวงใช้รถเก๋งดีกว่าแท็กซี่ ฝ่ายตรงข้ามกล่าวว่าม้รถเก๋งจะไปไหนก็สะดวกได้ตั้งใจ เราก็พูดคล้ายตามก่อนว่า จริงอยู่การม้รถเก๋งไปไหนมาไหนถึงแม้จะสะดวก แต่กรุงเทพฯ ในปัจจุบันไม่เหมือนเมื่อ ๑๐ ปี ก่อน เมื่อเราเดินทางไปทำธุระที่ใดก็ตาม เราต้องคำนึงถึงที่จอดรถ ซึ่งถ้าไม่มีที่จอดรถ เราก็ต้องเสี่ยงถูกปรับ หรือปัญหาจอดรถ บางครั้งถ้รถติดมากจริง ๆ เราควรลงจากรถไปต่อมอเตอร์ไซด์รับจ้าง ถ้เราขับรถไปเอง ก็ไม่มีทางลงจากรถได้ ดังนั้นการเดินทางในกรุงเทพฯ ควรใช้แท็กซี่จะสะดวกกว่า

๓.๓ วิธีห้กล้ตอบ เป็นการโยนปัญหาตอบกลับไปแบบปัญหาต่อปัญหา เช่น ในประเด็นที่ฝ่าย ตรงข้าม กล่าวว่า “การแต่งกายของตะวันตกฟุ่มเฟือยกว่าของไทย” เราอาจแย้งว่า กางเกงหรือกระโปรงของตะวันตกใช้ผ้าก็ไม่เกิน ๒ หลา แต่ชุดไทยต้องใช้ผ้าม่วง อย่างน้อยต้อง ๓-๔ หลา อย่างไหนฟุ่มเฟือยกว่ากัน

๔. วาทศิลป์ คือ ศิลปะในการพูด ซึ่งได้แก่ การพูดมีมุขตลก การพูดด้วยถ้อยคำ สำนวน ลีลาที่แปลกเร้าใจ หรือเลียนเสียงพูดของบุคคลต่าง ๆ เลียนเสียงสัตว์ เสียงธรรมชาติ เพื่อเป็นการเรียกความสนใจจากผู้ฟัง